

Bashnyanyn G.I., Svincov O.M., Skirka N.Ya., Gavrilko P.P., Potynskyy M.L. Optimizing mechanism of state regulating influence on the structural transformation in economics of Ukraine

The features of the state adjusting of structural changes in the economy of country are explored in the article. The basic elements of mechanism of the state adjusting of market economy and basic types of structural proportions at the level of country are analyzed.

Keywords: state adjusting of economy, structural proportions, investment activity.

УДК 657.372.5 Проф. В.О. Шевчук, д-р екон. наук – Національна академія статистики, обліку та аудиту; доц. М.В. Корягін, канд. екон. наук – Львівська комерційна академія

ВПЛИВ ФАКТОРІВ СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА НА ЙОГО РИНКОВУ ВАРТІСТЬ

Досліджено проблему впливу факторів середовища функціонування підприємства на його ринкову вартість. Розглянуто різні фактори генерування/руйнування вартості підприємств різних галузей України. Визначено етапи методики проведення експертної оцінки в процесі визначення ризику оцінки вартості підприємства.

Ключові слова: ринкова вартість підприємства, фактори генерування/руйнування вартості, експертна оцінка, ризик.

Вступ. Значний вплив на формування та збільшення вартості підприємства здійснюють фактори макросередовища, які створюють визначені умови для ведення господарської діяльності. До них належать рівень інфляції, відсоткові ставки, система оподаткування, рівень експорту та імпорту продукції, рівень політичної стабільності, стратегічні програми розвитку держави, коливання курсів валют, економічна політика країни, рівень середньої заробітної плати та безробіття тощо. Істотний вплив на вартість підприємства має система оподаткування. Від форми оподаткування та величини податкових ставок залежить рівень грошових потоків, що впливає на генерування/руйнування вартості підприємства.

Фактори мезосередовища передбачають оцінку впливу галузевих особливостей функціонування підприємства на його вартість. Галузеві чинники заслуговують на окрему увагу, оскільки обумовлюють особливості діяльності підприємства, порядок відображення в бухгалтерському обліку фактів господарського життя та їх оцінку, формують його інвестиційну привабливість, ліквідність, визначають інтенсивність технологічних змін, вплив смаків споживачів, рівень ресурсної бази, екологічні фактори. Необхідність врахування впливу зазначених вище факторів при розрахунку ринкової вартості підприємства в умовах невизначеності економічного середовища зумовлюють актуальність проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання систематизації класифікаційних ознак і видів факторів середовища, що впливають на формування вартості підприємства, досліджено в працях О.А. Грішної, П.Ю. Корольова, Є.Н. Котиш, О.Г. Мендрула, А.Н. Осоргіна, Г.Н. Ронової, Н.Є. Симионові, Р.Ю. Симионові, С.І. Тарасенко та ін. Не применшуючи ролі напра-

цьовань дослідників, треба зазначити, що питання оцінки впливу факторів середовища функціонування підприємства та необхідності коригування ринкової вартості підприємства не знайшли комплексного належного наукового обґрунтування та відображення.

Постановка завдання. Встановити види факторів, що впливають на генерування/руйнування вартості підприємства та оцінити ступінь їх впливу.

Результати досліджень. Фактори генерування/руйнування вартості підприємства, що мають загальний характер, відносять до макросередовища і виявляються в діяльності більшості суб'єктів господарювання. Галузеві фактори мають специфічний характер та формуються у мезосередовищі (табл. 1).

Табл. 1. Фактори генерування/руйнування вартості промислових підприємств України

№ з/п	Групи факторів	Види факторів
ФАКТОРИ МАКРОСЕРЕДОВИЩА		
1	Політико-правові	Нааявність/відсутність державних програм підтримки розвитку підприємств галузі Нааявність/відсутність співпраці з міжнародними компаніями Зростання/зниження інвестиційної активності Високий/низький ступінь насиченості ринку товарами іноземного походження
2	Економічні	Збільшення/зменшення інвестицій в діяльність підприємств галузі Розширення/згорання процесів відтворення в галузі Нааявність/відсутність споживача готової продукції (споживчий фактор) Нааявність/відсутність забезпечення та розширення ринків збуту Зростання/зниження динаміки внутрішнього платоспроможного попиту Високий/низький рівень конкурентоспроможності на споживчому ринку Переважає власних/залучених джерел фінансування
3	Техніко-технологічні	Нааявність/відсутність впровадження безвідходних технологій, автоматизація виробництва Високий/низький рівень науково-технічного розвитку Достатнє/недостатнє бюджетне фінансування розробок нових технологій Нааявність/відсутність створення спеціалізованих підрозділів підприємства Висока/низька технічна оснащеність підприємств галузі Нааявність/відсутність впровадження сучасної технології виробництва
4	Географічні (екологічні)	Широка/вузька географія сировинних ресурсів, їх місткість, умови залягання Нааявність/відсутність забруднення довкілля в процесі виробництва Нааявність/відсутність забруднення земельних ділянок, що впливає на можливості здійснення господарської діяльності
5	Соціокультурні	Високий/низький рівень соціальної напруженості Позитивні / негативні тенденції зміни чисельності населення та рівня його забезпеченості Високий/низький рівень зайнятості населення, рівень доходів Ціннісні орієнтири, моральні принципи, норми поведінки, характер трудових та соціальних характеристик суспільства
ФАКТОРИ МЕЗОСЕРЕДОВИЩА		
Важка промисловість		
6	Хімічна	Водний фактор (розміри водоспоживання та кількості стічних вод, які потребують очищення) Підвищення/зниження інноваційної конкурентоспроможності хімічної промисловості на національному та міжнародному ринках

7	Будівельна	Залежність ефективного розвитку будівельної галузі від максимально вигідних умов іпотечного кредитування населення Наявність/відсутність створення інноваційних моделей, методів та комп'ютерних технологій управління проектами об'єктів архітектури та будівництва Значна залежність розміщення підприємств від технологічного процесу Рациональне/нерациональне використання власних лісових ресурсів Можливість/неможливість розширення сировинної бази за рахунок використання відходів сільськогосподарського виробництва
8	Машинобудування	Відсутність залежності від природних умов та ресурсів, груп споживачів продукції Трудомісткість галузі та підвищені вимоги до кваліфікації робочої сили Відсутність/наявність технічного переоснащення виробництва Відповідність/невідповідність продукції стандартам якості Наявність/відсутність значної кількості ресурсів, які не використовуються у виробничому процесі
9	Паливно-енергетична	Значний рівень фізичного спрацювання гірничодобувного обладнання Закриття шахт, скорочення видобутку вугілля Важкі умови праці шахтарів, високий травматизм Високий рівень забруднення навколишнього середовища порівняно з іншими галузями
10	Металургійна	Значні витрати ресурсів у зв'язку з відсталістю технологій Можливість/неможливість відкриття нових запасів сировини
11	Лісова	Відсутність належного державного контролю за веденням діяльності Дефіцит робочої сили для заготівлі деревини в регіонах з важкими природно-кліматичними умовами Випереджаючий розвиток потужностей з глибокої переробки деревини
Легка промисловість		
12	Текстильна	Можливість/неможливість встановлення прямих зв'язків з постачання сировини із західними експортерами Зростання рівня завантаженості виробничих потужностей Орієнтація виробництва текстильного одягу на громадян із середнім рівнем доходів
13	Швейна	Відсутність/наявність сировинної бази на території країни
14	Шкіряна, взуттєва, хутрова	Наявність випадків кооперування виробників шкіри та їх споживачів Наявність/відсутність залежаного товару на складах Високий/низький рівень залежності формування торгового асортименту від розширення мережі каналів збуту
15	Харчова	Відсутність/наявність чіткої довгострокової політики щодо форм та методів державного управління АПК Відсутність/наявність ефективної підтримки аграрних та агропромислових товаровиробників Стан матеріально-технічної бази підприємств харчової промисловості
16	Переробна	Наявність/відсутність розроблених заходів з удосконалення системи заготівлі сировини

Наведений перелік факторів вартості підприємства в розрізі різних галузей промислової діяльності дає змогу стверджувати про їх значну диференціацію. Це сприяє розширенню факторних моделей оцінки вартості підприємства та формує передумови для встановлення рівня протидії суб'єкта господарювання галузевим ризикам діяльності, оцінки їх впливу на генерування/руйнування вартості підприємства.

Галузеві фактори підлягають аналізу за такими параметрами: перспективи розвитку галузі, минула й очікувана прибутковість у галузі, ступінь галузевого ризику; рівень капіталомісткості, оборотності та віддачі вкладених фінансових ресурсів та ін. Казанцева С.А. зауважує, що середньогалузеві по-

казники можуть не збігатися з даними конкретного підприємства, тому їх необхідно коригувати відповідно до особливостей функціонування підприємства [2]. Галузь і вид діяльності підприємства здійснює ключовий вплив на формування груп ризик-факторів, які підлягають експертній оцінці. Наприклад, для машинобудівних підприємств факторами, що зумовлюють необхідність коригування їх ринкової вартості, є такі (табл. 2).

Табл. 2. Фактори ризику для коригування ринкової вартості машинобудівних підприємств

Фактори макросередовища	Фактори мезосередовища
Не конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств	Невідповідність виробничих потужностей потенціалу ринків збуту та низький рівень їх завантаження
Невизначеність регуляторного середовища, суперечливість законодавства	Зниження темпів випуску наукомісткої продукції високого технологічного рівня
Ненаалагодженість випуску комплексуючих усередині країни	Відсутність достатнього державного фінансування
Інфляційна втрата вартості капіталу та коливання курсів валют	Трудомісткість галузі та підвищені вимоги до кваліфікації робочої сили
Великі обсяги імпорту продукції	Обмеженість кадрових і фінансових ресурсів

Для визначення ступеня впливу факторів макро-, мезо- та мікросередовища на вартість підприємства можна використовувати різні кількісні та якісні методи оцінювання. Як правило, це оцінка ризиків діяльності, що знижують показники вартості. Визначення ризику оцінки вартості підприємства є одним з основних етапів процесу оцінки вартості підприємства, оскільки рівень ризиковості визначає стратегію розвитку діяльності.

Серед найпоширеніших методів визначення ризиків використовують методи: сценаріїв; аналогії; аналітичні та експертних оцінок. Наведені методи забезпечують можливість визначення кількісних параметрів ризиків та їх врахування у показниках вартості підприємства через її коригування.

Одним з найбільш дієвих методів визначення ризиків є експертний метод, який застосовується в умовах нестабільного економічного середовища та недостатності інформації. Як стверджує Ю.О. Ткаченко, більшість соціально-економічних та політичних явищ і процесів цілком або частково не піддаються формалізації, тобто для них неможливо або досить складно розробити адекватну математичну модель [3, с. 193]. Це пов'язано як з труднощами кількісного оцінювання політичних, соціальних та психологічних факторів, що визначають господарську чи управлінську діяльність, так і з численністю таких процесів та обмеженою придатністю інформації про минуле для прогнозування майбутнього.

Експертні методи передбачають використання комплексу прийомів, процедур та алгоритмів, що дають змогу отримати від фахівців-експертів інформацію для оцінки причин прояву ризиків, їх видів, змісту, характеру прояву та ступеня впливу на показники вартості підприємства.

Мігунова М.І. та Циркунова Т.А. зауважують, що метод експертних оцінок реалізується шляхом оброблення позицій досвідчених фахівців щодо можливої величини втрат або ймовірності їх виникнення та використовується у неформалізованих проблемних ситуаціях, за яких відсутність достатнього

масиву інформації або її недостовірність не дає змогу використовувати формальні математичні методи [1, с. 93]. Такий метод базується на використанні інтуїції, минулого досвіду, аналогії та логіки експертів. В основі процедур методу експертних оцінок лежить використання знань і досвіду експерта для отримання кількісних оцінок якісних суджень, які не піддаються безпосередньому виміру. При цьому експерти проводять інтуїтивно-логічний аналіз досліджуваної ситуації з кількісними або порядковими оцінками з подальшою формальною обробкою отриманих результатів.

Відповідно, використання методу експертних оцінок у процесі визначення ризику оцінки вартості підприємства під впливом факторів середовища зумовлюється потребою визначення ймовірності виникнення такого ризику та його кількісного виміру для коригування показників вартості підприємства. Методика проведення експертної оцінки в процесі визначення ризику оцінки вартості підприємства зводиться до таких етапів:

1. Складання плану і програми експертної оцінки (формулювання мети та завдань; розроблення анкети та вибір способу оцінки компетентності експертів; формування правил проведення опитування експертів і методів оброблення думок експертів).
2. Формування групи експертів і безпосереднє проведення експертної оцінки. На цьому етапі експерти встановлюють перелік ризиків та визначають міру їх ймовірності. Ймовірність настання ризикової події може бути визначена об'єктивними чи суб'єктивними методами. Об'єктивні методи визначення ймовірності побудовані на оцінці частоти, з якою відбувається ризикова подія. Суб'єктивні методи передбачають використання суб'єктивних критеріїв та припущень (думка експерта або фінансового консультанта, їх особистий досвід). На основі позицій експертів розраховується середня ймовірність за кожним видом ризику.
3. Групування та зведення результатів експертної оцінки ризиків.
4. Розрахунок відносних величин і групових оцінок з урахуванням шкали ваги експертів.
5. Перевірка отриманих даних на об'єктивність (визначення якості експертного дослідження з розрахунком: коефіцієнта варіації (відображає однорідність сукупності); показника асиметрії; коефіцієнта осциляції (відображає відносне коливання значень).
6. Коригування показників вартості підприємства на оцінений ризик.

Безпосередня оцінка факторів ризику для коригування вартості підприємства з використанням експертного методу охоплює аналіз макро- та мезочинників й визначення загального коригуючого показника ризиків господарської діяльності у відсотках. Коригування ринкової вартості підприємства з урахуванням показника ризиків діяльності передбачає зниження або підвищення значення ринкової вартості залежно від прояву ризиків або їх відсутності.

Висновки. Використання методу експертних оцінок у процесі визначення ризику оцінки вартості підприємства під впливом факторів макро- та мезосередовища забезпечує визначення ймовірності виникнення такого ризику та його кількісний вимір. Вимірювання ризику визначення вартості підприємства під впливом факторів макро- та мезосередовища дає змогу побудувати ефективну систему управління ними на базі розробки відповідної сис-

теми заходів зі зниження та нейтралізації ризиків. Управління ризиками дає змогу зменшити ступінь їх негативного впливу і забезпечити реалізацію превентивної та контрольної функцій підсистеми управління ризиками оцінки вартості підприємства.

Література

1. Мигунова М.И. Методика формирования экспертной оценки значимости налоговых рисков / М.И. Мигунова, Т.А. Цыркунова // Финансовый менеджмент : бизнес журнал. – 2007. – № 2. – С. 93-104.
2. Казанцева С.А. Проблемы определения факторов, влияющих на формирование стоимости предприятия / С.А. Казанцева // Актуальные вопросы экономики управления : матер. Междунар. заоч. науч. конф. (апрель 2011 г., Москва). – М. : Изд-во РИОР. – 2011. – Т. I. – С. 183-188.
3. Ткаченко Ю.О. Характеристика методов экспертных оценок при прогнозировании развития рынка услуг / Ю.О. Ткаченко // Вісник Хмельницького національного університету : наук. журнал. – Сер.: Економічні науки. – Хмельницький : Вид-во ХНУ. – 2010. – Т. 2, № 1. – С. 192-195.

Шевчук В.О., Корягин М.В. Влияние факторов среды функционирования предприятия на его рыночную стоимость

Исследована проблема влияния факторов среды функционирования предприятия на его рыночную стоимость. Рассмотрены различные факторы, которые связаны с генерированием / разрушением стоимости различных промышленных предприятий Украины. Определены этапы методики проведения экспертной оценки в процессе, определения риска оценки стоимости предприятия.

Ключевые слова: рыночная стоимость предприятия, факторы генерирования / разрушения стоимости, экспертная оценка, риск.

Shevchuk V.A., Koryagin M.V. Effect of factors of enterprise's environmental functioning on its market value

The problem of the influence of factors of environmental functioning on its market value is researched. Different factors which connecting with generating / destroying the value of various industrial enterprises in Ukraine is examined. The stages of methods of expert valuation in the process of identifying risk of company valuation are identified.

Keywords: market value of the enterprise, the factors generating / destroying value, expert valuation, risk.

УДК 330.4:336.71

*Доц. Б.Ю. Кишакевич, д-р екон. наук –
Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка*

УПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ "БАЗЕЛЬ II" ТА ПРОБЛЕМА ПРОЦИКЛІЧНОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Проаналізовано вплив стандартів "Базель II" на проциклічність оцінювання ключових параметрів кредитного ризику. Досліджено ефект проциклічності кредитування залежно від використання різних варіантів IRB-підходу "Базеля II" та розглянуто шляхи пом'якшення проциклічності, які застосовуються у банківській практиці різних країн.

Ключові слова: проциклічність кредитування, проциклічність "Базеля II", вимоги до капіталу, IRB-підхід, зважені на ризик активи, ТТС-оцінка, РІТ-оцінка.

Актуальність проблеми. На погляд більшості науковців, банківські стандарти "Базель II" мають істотний недолік, який яскраво проявився під